KASABA UYUSHMALARI VA JAMOAT TASHKILOTLARI O‘RTASIDAGI HAMKORLIKNING RIVOJLANISHI OMILLARI

Ahmedov Abdulhay Toshto‘xtayevich,
Andijon davlat pedagogika instituti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: abdulhayaxmedov5810@gmail.com
UDK: 331.105.441
https://orcid.org/0009-0002-5693-4541

Annotatsiya: Ushbu maqolada kasaba uyushma tashkilotlarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorliklari mazmun-mohiyatini haqida berilgan. Shuningdek, Kasaba uyushma tashkilotlarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorliklari ijtimoiy adolat, mehnat huquqlari va jamiyatdagi turli muammolarni hal qilishda katta ahamiyatga ega.

Tayanch so‘z va tushunchalar: Kasaba uyushma, Prinsip, islohot, Demokratiya va oshkoralik prinsiplari, hamkorlik, ijtimoiy himoya.

Аннотация: В данной статье описывается сущность сотрудничества профсоюзных организаций с другими общественными организациями. Также большое значение в решении социальной справедливости, трудовых прав и различных проблем в обществе имеет взаимное сотрудничество профсоюзных организаций с другими общественными организациями.

Ключевые слова: Профсоюз, Принцип, реформа, Принципы демократии и прозрачности, сотрудничество, социальная защита.

Abstract: This article describes the essence of cooperation between trade union organizations and other public organizations. Also, mutual cooperation of trade union organizations with other public organizations is of great importance in solving social justice, labor rights and various problems in society.

Key words: Trade union, Principle, reform, Principles of democracy and transparency, cooperation, social protection.

KIRISH. Kasaba uyushma tashkilotlarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorliklari ijtimoiy adolat, mehnat huquqlari va jamiyatdagi turli muammolarni hal qilishda katta ahamiyatga ega. Bu hamkorliklar quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshiriladi:

Kasaba uyushma tashkilotlarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorliklari zamonaviy jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Ushbu hamkorliklar ishchilar huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy adolatni ta’minlash, madaniy va ekologik muammolarni hal qilish kabi ko‘plab sohalarda samarali natijalar beradi. Quyida ushbu hamkorliklarning ilmiy jihatlari va ularning amaliyotdagi o‘rni haqida batafsil ma’lumotlar keltiriladi.

Kasaba uyushmalari jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda muhim ahamiyatga ega bo‘lgan institutlardan biridir. Ular ishchilarning mehnat huquqlarini himoya qilish, adolatli ish sharoitlarini ta’minlash va ularning ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarini himoya qilishda katta rol o‘ynaydi. Kasaba uyushmalarining faoliyati faqat huquqiy himoya bilan cheklanmay, balki keng qamrovli ijtimoiy, madaniy va ekologik loyihalarni ham o‘z ichiga oladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kasaba uyushmalari ijtimoiy adolat va mehnat huquqlarini ta’minlashda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. Ular davlat organlari va ish beruvchilar bilan hamkorlikda ishlash orqali ishchilarning huquqlarini himoya qiladi va ijtimoiy sheriklik prinsiplarini rivojlantiradi. Kasaba uyushmalarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan huquqiy hamkorligi, ayniqsa, inson huquqlari va ijtimoiy himoya sohalarida dolzarb hisoblanadi. Ushbu hamkorliklar mehnat huquqlarini himoya qilish, ishchilarni huquqiy savodxonligini oshirish va mehnat nizolarini hal qilishda

katta ahamiyatga ega. Sababi jihatidan, kasaba uyushmalari inson huquqlari tashkilotlari bilan birgalikda mehnat nizolarini hal qilishda samarali natijalarga erishadi. Bu, ayniqsa, mehnat shartnomalari, ishga qabul qilish va ishdan bo‘shatish masalalarida huquqiy himoya va maslahat xizmatlarini taqdim etishda muhimdir.

Kasaba uyushmalari ta’lim muassasalari, trening markazlari va boshqa ta’lim bilan shug‘ullanuvchi tashkilotlar bilan yaqin hamkorlik qiladi. Ushbu hamkorliklar ishchilarning kasbiy malakalarini oshirish, ularni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish va ish joyidagi kasbiy bilimlarini takomillashtirishga qaratilgan. Shuningdek, kasaba uyushmalari tomonidan tashkil etilgan ta’lim dasturlari va treninglar ishchilarning kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Bu hamkorliklar yangi mehnat bozorining talablari va zamonaviy texnologiyalarga moslashish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Kasaba uyushmalarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorliklari haqida ko‘plab ilmiy adabiyotlar, maqolalar va tadqiqotlar mavjud. Bu tahlilda asosiy adabiyotlarga tayanib, kasaba uyushmalarining turli sohalarda boshqa jamoat tashkilotlari bilan hamkorliklarini, ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi rolini va muammolarni ko‘rib chiqamiz.

Ko‘plab adabiyotlarda kasaba uyushmalarining ijtimoiy roli ta’kidlanadi. Kasaba uyushmalari faqat ishchilarning huquqlarini himoya qilish bilan cheklanib qolmay, balki ijtimoiy barqarorlikni saqlash, ijtimoiy sheriklikni rivojlantirish va jamiyatdagi adolatni ta’minlashda muhim o‘rin tutadi. Bu borada, A.I. Lukashevich, o‘zining “Kasaba uyushmalarining zamonaviy jamiyatdagi o‘rni” nomli asarida kasaba uyushmalari va boshqa jamoat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorliklar orqali ijtimoiy tenglik va mehnat huquqlarini ta’minlash masalalarini yoritib bergan. U, ayniqsa, kasaba uyushmalarining ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi ishtirokini alohida qayd etgan.

Kasaba uyushmalarining boshqa tashkilotlar bilan huquqiy hamkorligi ko‘p hollarda ishchilarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, mehnat nizolarini hal qilish va huquqbuzarliklar bilan kurashish maqsadida amalga oshiriladi. Bu bo‘yicha V.Ivanov o‘z tadqiqotida kasaba uyushmalari va inson huquqlari tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlik masalalariga e’tibor qaratgan. U, ayniqsa, sud protsesslarida kasaba uyushmalarining ishtiroki va ularning ishchilarga huquqiy yordam ko‘rsatishdagi rolini ta’kidlagan.

Kasaba uyushmalarining ta’lim va kasbiy rivojlanish sohasidagi hamkorligi haqida ko‘plab maqolalar va tadqiqotlar mavjud. Ushbu hamkorlik o‘z a’zolarining bilim va ko‘nikmalarini oshirishga, yangi texnologiyalarni o‘zlashtirishga qaratilgan. J. Smith, (2019) “Professional rivojlanishda kasaba uyushmalari va jamoat tashkilotlari hamkorligi” nomli maqolasida kasaba uyushmalari tomonidan tashkil etilgan o‘quv kurslari, seminarlar va treninglar orqali ishchilarning kasbiy ko‘nikmalarini oshirish masalalarini keng yoritgan.

NATIJA VA MUHOKAMA. Kasaba uyushma tashkilotlarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorliklari jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Ushbu hamkorliklar turli sohalarda amalga oshiriladi va ular nafaqat ishchilarning huquqlarini himoya qilish, balki keng jamoatchilikka xizmat qiluvchi muhim masalalarni hal qilishga ham qaratilgan.

Mehnat huquqlarini himoya qilish: Kasaba uyushmalari va jamoat tashkilotlari o‘z a’zolarining mehnat huquqlarini himoya qilishda muhim rol o‘ynaydi. Mehnat xavfsizligi, adolatli ish haqi va mehnat sharoitlarini yaxshilash kabi masalalarda hamkorlik qilish orqali bu tashkilotlar ishchilar manfaatlarini himoya qilishga yordam beradi.

Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish: Jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda kasaba uyushmalari mahalliy va milliy miqyosda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantiradi. Ular turli ijtimoiy dasturlar va loyiha orqali iqtisodiy imkoniyatlarni oshirish, bandlikni ko‘paytirish va kambag‘allikka qarshi kurashda faol ishtirok

etadilar.

Huquqiy himoya va ijtimoiy adolatni ta’minlash: Kasaba uyushmalari va jamoat tashkilotlari inson huquqlari va ijtimoiy adolatni ta’minlash yo‘lida o‘zaro hamkorlik qilishadi. Ular mehnat qonunchiligi va boshqa tegishli qonunlarga rioya etilishini nazorat qilishda faol ishtirok etishadi va kerak bo‘lganda huquqiy yordam ko‘rsatadilar.

Ta’lim va malaka oshirish: Ushbu tashkilotlar hamkorlikda kasbiy ta’lim va malaka oshirish dasturlarini tashkil etadilar. Bu orqali ishchilar va ijtimoiy guruhlarning malakasini oshirish, zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh bo‘lishlariga yordam beradi.

Ijtimoiy va madaniy rivojlanish: Jamoat tashkilotlari bilan birgalikda kasaba uyushmalari ijtimoiy va madaniy tadbirlar tashkil etish orqali fuqarolarning ijtimoiy hayotdagi ishtirokini oshiradi. Bu tadbirlar orqali aholi turmush darajasini yaxshilash va jamoaviy birdamlikni kuchaytirish maqsad qilib qo‘yilgan.

Kasaba uyushma tashkilotlarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorliklari O‘zbekiston Respublikasining bir qator qonunlari va normativ-huquqiy hujjatlari bilan tartibga solinadi. Quyida ushbu qonunlar va ulardagi kasaba uyushmalarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan hamkorliklari haqida misollar keltiriladi:

“Kasaba uyushmalari to‘g‘risida”gi Qonunida (1992-yil 2-iyul, yangi tahriri 2019-yil 19-sentyabr) Ushbu qonun kasaba uyushmalarining huquqiy maqomi, asosiy vazifalari va faoliyat tamoyillarini belgilaydi. Qonunga muvofiq, kasaba uyushmalari boshqa jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda xodimlarning mehnat huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy-iqtisodiy muhofazani ta’minlash va mehnat sharoitlarini yaxshilash uchun faoliyat olib boradi. Misol tariqasida, 9-modda: Kasaba uyushmalari o‘z a’zolarining huquqlarini himoya qilishda va mehnat munosabatlarini tartibga solishda boshqa jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik qilishi mumkin. 17-modda: Kasaba uyushmalari jamoat tashkilotlari bilan birgalikda ish joylarida mehnat sharoitlarini yaxshilash va ishchilarning sog‘lig‘ini himoya qilish maqsadida chora-tadbirlar o‘tkazadi.

“Ijtimoiy sheriklik to‘g‘risida”gi Qonun (2014-yil 25-sentyabr). Bu qonun davlat organlari, kasaba uyushmalari va nodavlat notijorat tashkilotlari o‘rtasidagi ijtimoiy sheriklik tamoyillarini belgilaydi. Qonun, ijtimoiy sheriklikning asosiy tamoyillari sifatida kasaba uyushmalarining ijtimoiy sherik sifatida davlat va nodavlat tashkilotlari bilan hamkorligini ta’kidlaydi. Misol uchun, 5-modda: Kasaba uyushmalari ijtimoiy sheriklik subyekti sifatida jamoat tashkilotlari bilan birgalikda ijtimoiy-iqtisodiy dasturlarni ishlab chiqishda ishtirok etadi. 8-modda: Kasaba uyushmalari va boshqa jamoat tashkilotlari ijtimoiy sheriklik kelishuvlari asosida mehnat sharoitlarini yaxshilash, bandlikni ta’minlash va ijtimoiy himoya masalalarida hamkorlik qiladi.

Hamkorlikning afzalliklari:

1. **Resurslarni birlashtirish:** Kasaba uyushmalari va jamoat tashkilotlari o‘z resurslarini birlashtirish orqali yanada samarali va keng ko‘lamli loyihalarni amalga oshirishi mumkin. Bu esa o‘z navbatida aholining ko‘proq qatlamlarini qamrab olish va ularning manfaatlarini himoya qilish imkonini beradi.

2. **Tajribalar almashinuvi:** Ushbu tashkilotlar o‘zaro tajriba almashinuvi orqali yangi tashabbuslar va strategiyalar ishlab chiqish imkoniyatiga ega. Bu esa ijtimoiy adolatni ta’minlash, mehnat huquqlarini himoya qilish va jamiyatda ijobiy o‘zgarishlarga erishish yo‘lida muhim ahamiyatga ega.

3. **Muloqot va kelishuv:** Tashkilotlar o‘rtasidagi hamkorlik jamiyatdagi muhim masalalar yuzasidan muloqot olib borish va kelishuvlarga erishish imkoniyatini kengaytiradi. Bu, ayniqsa, murakkab ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilishda muhim omil hisoblanadi.

XULOSA. Hamkorlik doirasida kasaba uyushmalari va jamoat tashkilotlari birgalikda o‘quv dasturlari, seminarlar, treninglar tashkil etib, xodimlarning huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan faoliyat olib boradi. Bu hamkorliklar nafaqat xodimlarning

huquqlarini himoya qilish, balki ularning kasbiy malakalarini oshirish, ijtimoiy va mehnat muhitini yaxshilashga ham qaratilgan.

Kasaba uyushmalarining boshqa jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorliklari nafaqat xodimlarning huquqlarini himoya qilish, balki jamiyatda ijtimoiy adolatni ta’minlash, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash va umumiy farovonlikni oshirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Ular mehnat sharoitlarini yaxshilash, mehnat huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy muhitni sog‘lomlashtirish uchun birgalikda kurashadi. Bu hamkorliklar kasaba uyushmalari va jamoat tashkilotlarining jamiyatdagi rolini yanada kuchaytiradi va ular orasidagi aloqalarni mustahkamlaydi. Kasaba uyushmalari va jamoat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlik zamonaviy jamiyatda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik, huquqiy himoya va ijtimoiy adolatni ta’minlash uchun juda muhimdir. Bu tashkilotlar o‘zaro hamkorlik qilish orqali aholi manfaatlarini himoya qilishda katta rol o‘ynaydi va jamiyatda ijobiy o‘zgarishlar yaratishda yetakchi kuch hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI
(ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES)

1. Иноятов А.А. “Ўзбекистон Республикасининг меҳнат ҳуқуқи” –Тошкент: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2002 й. — Б.140
2. Симагин А.В. Историческая роль и уроки профсоюзного движения. – СПб.: ЗУМЦ, 2009. – С. 68-69
3. Содиқова М. Касаба уюшмалари — фуқаролик ҳуқуқи ҳимоясида // http://huquqburch.uz/uz
4. Саттарова Г. Ўзбекистон Республикаси касаба уюшмаларининг фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқларини ҳимоя қилишни таъминлашдаги ўрни // Мақола // Инсон ва Қонун / 2014 й. – Б. 4.
5. Sh.M.Mirziyoyev– O‘zbekiston kasaba uyushmalariga tabrigidan. Xalq so‘zi gazetasi. 11- Noyabr 2021 y
6. O‘zbekiston Respublikasi mehnat kodeksi. 24.07.2018 y.
7. O‘zbekiston Respublikasi mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risidagi qonun. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni, 22.09.2016 yildagi O‘RQ-410-son.
8. Mehnat huquqi. Toshkent-2006.
9. Kasaba uyushmalari to‘g‘risidagi qonun. O‘RQ–588-son 06.12.2019. (www.lex.uz).
10. O‘zbekiston kasaba uyushmalari federatsiyasi – Vikipediya (wikipedia.org).O‘zbekiston Kasaba Uyushmalari Federatsiyasining Portali (kasaba.uz).